

УДК 351; 657

В. М. Жук,

д. е. н., професор, академік НААН, головний науковий співробітник відділу обліку та оподаткування, ННЦ "Інститут аграрної економіки"

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1367-5333>

Д. Є. Сторожук,

магістр

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-3354-4202>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.14.37

## УДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ АГРОПІДПРИЄМСТВ ЧЕРЕЗ ПОДАТКОВІ КОНСУЛЬТАЦІЇ

V. Zhuk,

Doctor of Economics Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Chief Researcher accounting and taxation department, National Research Center "Institute of Agrarian Economics"

D. Storozhuk,

Master of Economic Sciences

### IMPROVEMENT OF TAXATION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES THROUGH TAX CONSULTATIONS

У статті розглянуто важливість та необхідність державного регулювання аграрного сектору економіки через удосконалення оподаткування. Досліджено місце та значення податкового консультування, зважаючи на особливості діяльності сільськогосподарських підприємств, часті зміни податкового законодавства та господарювання в умовах війни. Доведено доцільність організації податкового консультування в системі податкового адміністрування як одного із інструментів впливу держави на ефективність оподаткування. Висвітлено ознаки справедливого (адекватного) адміністрування податкових платежів зі сторони податкових органів та аграрних підприємств. Визначено характерні риси індивідуальних і узагальнюючих податкових консультацій та порядок їх надання як інструменту досягнення максимального балансу інтересів держави, суспільства та платників податків. Запропоновано шляхи удосконалення надання індивідуальних податкових консультацій та формування узагальнюючих податкових консультацій в контексті розвитку аграрного сектору в сучасних умовах господарювання.

The article considers the importance and necessity of state regulation of the agricultural sector of the economy through the improvement of taxation, which can have a significant positive and negative impact on both parties. The place and value of tax consulting is studied, taking into account the peculiarities of the activity of agricultural enterprises, frequent changes in tax legislation and management in conditions of war.

The expediency of organizing tax consulting in the tax administration system as one of the tools of the state's influence on the effectiveness of taxation has been proven. The signs of fair (adequate) administration of tax payments by tax authorities and agricultural enterprises are highlighted. The characteristic features of individual and general tax consultations and the procedure for their provision as a tool for achieving the maximum balance of the interests of the state, society and taxpayers have been determined. Individual tax consultations are provided by tax service authorities of all levels; are clarifications and do not relate to normative legal acts; are provided only at the request of taxpayers and are of a purely individual nature (provided and used exclusively by a specific taxpayer); can be presented in oral, electronic or paper form at the choice of the taxpayer; relate to the practical use of certain norms of tax regulation and are formed in the form of conclusions.

The special features of general tax consultations, which are the position of the central executive body that ensures the formation and implementation of state financial policy, are determined; are provided only at his initiative, are the result of periodic summarization of individual tax consultations and analysis of ambiguous individual norms of tax legislation; relate to the practical use of both individual norms and the entire act of legislative and regulatory regulation of taxation; formed in the form of regulations and approved by order.

Ways to improve the provision of individual tax consultations and the formation of general tax consultations in the context of promoting the development of the agricultural sector in modern economic conditions are proposed.

*Ключові слова: оподаткування, державне регулювання, податкове консультування, індивідуальні податкові консультації, узагальнюючі податкові консультації.*

*Key words: taxation, state regulation, tax consulting, individual tax consulting, general tax consulting.*

## **ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ**

Аграрний сектор є базовим для економіки та національної безпеки нашої держави. Стратегічно важливе значення даної галузі передбачає державне регулювання, яке має максимально сприяти його ефективному функціонуванню та подальшому розвитку. Діяльність агропідприємств є нестабільною через особливості виробництва, а сучасний стан ще особливо загострюється через війну в Україні. Для можливості здійснення діяльності та реалізації потенціалу конкурентоспроможного розвитку суб'єктів аграрного бізнесу необхідні державне регулювання, підтримка та інноваційні перетворення. Одним із важливих інструментів державного регулювання діяльності аграрних підприємств є оподаткування.

## **АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ**

Питання податків та оподаткування суб'єктів аграрного бізнесу висвітлювалися в працях науковців, серед яких: Атамас О. [1], Буцька О.Ю. [2], Лукова О. С. [3], Міньковська А. [1], Навальнєв О. [4], Проданчук М.А. [3], Чернецька. О. [1], Шерстюк О. А. [3] та інші. У наукових роботах досліджуються аспекти нарахування і сплати податків сільськогосподарських підприємств та їх вплив на діяльність аграрних підприємств та наповнення бюджету.

Проблеми зародження та генезис розвитку податкового консультування в Україні розглядали в своїх роботах Брояков С. В. [5], Вдовічена Л.І. [6], Маринів Н. А. [7], Понура Ю. В. [8], Українська Т. О. [9] та інші.

Незважаючи на значний обсяг наявних досліджень цієї тематики, важливість удосконалення оподаткування аграрного сектора в контексті розвитку таких підприємств та держави потребує постійного моніторингу та більш глибокого аналізу.

## **ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)**

Головною метою даної роботи є дослідження та систематизація теоретичних і методичних аспектів податкового консультування сільськогосподарських підприємств в контексті розвитку аграрного сектора в сучасних умовах господарювання.

## **ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Аграрний сектор відіграє важливу роль в економіці нашої держави сьогодні та має неocenне стратегічне значення у перспективі. Фінансова та облікова політика суб'єкта господарювання сьогодні не може формуватися без врахування відносин підприємства з державою з питань оподаткування. Тому справедливе та дієве оподаткування суб'єктів аграрного бізнесу, яке виражає взаємовідносини держави та підприємства, може мати значний як позитивний, так і негативний вплив на обидві сторони. Постійний моніторинг та аналіз таких взаємовідносин сприяє розвитку підприємств, благоустрою громад та процвітання держави в цілому. Враховуючи особливості значного впливу на сільське господарство природних умов і, в меншій мірі, якості господарювання, оподаткування сільськогосподарських виробників має бути пільговим. Такий підхід є справедливим і сприятиме розвитку сільськогосподарських підприємств та аграрного сектору в цілому.

Варто зауважити, що спрощена система оподаткування завжди спонукає до більшої прозорості, правильності розрахунків та своєчасності і повноти сплати податкових платежів до бюджету.

Разом з тим, постійні та часті зміни податкового законодавства в нашій країні є незмінним атрибутом нашої економіки і не завжди являються позитивним фактором підприємницької діяльності. В таких умовах податкове консультування стає необхідним інструментом взаємодії суб'єктів сфери оподаткування та практичною потребою сільськогосподарських виробників.

Негативний вплив повномасштабної війни на економіку України та більшості країн світу за більш чим два роки війни є болісним та відчутним. В результаті бойових дій значна кількість сільськогосподарських виробників України вимушено припинила свою роботу повністю або частково. Деякі суб'єкти зазнали серйозних руйнувань. Інші підприємства вимушені були евакуювати свої об'єкти в більш безпечні райони. Землі багатьох підприємств заміновані та засмічені вибухонебезпечними предметами. Крім того, особливість діяльності підприємств сільськогосподарського бізнесу полягає в наявності стаціонарних і великогабаритних об'єктів, які неможливо перемістити та існує тісна прив'язаність до земельних ділянок [10]. Все це призвело до зменшення посівних площ, знищення техніки, повної перебудови логістичних маршрутів експорту агропродукції сільськогосподарських виробників.

Наявність проблем в аграрному секторі [11] та необхідність суттєвого вдосконалення існуючих механізмів функціонування агропромислового сектора, яке необхідне для розвитку сільських територій (інфраструктури, освіти, охорони здоров'я в сільських громадах) [12] потребує комплексного підходу, інноваційного підприємництва [13] та впровадження сучасних стратегій. Надання пільгових кредитів аграріям для відновлення техніки та виробничих потужностей, залучення іноземних інвесторів, впровадження передових технологій, модернізація логістичних маршрутів, справедливе (адекватне) оподаткування необхідні для економічного, соціального та екологічного аспектів забезпечення сталого розвитку нації та держави.

Справедливе (адекватне) адміністрування податкових платежів має передбачати співпрацю та партнерські відносини між податковими органами та аграрними підприємствами-платниками податків. На практиці така співпраця (партнерство) у податковій сфері зі сторони платників податків повинно виражатися через своєчасне та добросовісне:

- нарахування та сплати усіх податкових платежів відповідно до чинного законодавства України;
- складання та подання у встановлені терміни податкової звітності;
- доведення до відома податкових органів усіх обставин господарської діяльності, що мають значення для оподаткування.

В свою чергу, податкові органи мають забезпечувати:

- справедливе (адекватне) оподаткування;
- необхідні докладні роз'яснення з питань податкового законодавства, нарахування і

сплати податків, інших податкових платежів та складання і подання податкової звітності;

- гарантії від переслідування за ймовірні прорахунки або ж помилки, допущені податковими органами;

- надання якісних і своєчасних індивідуальних та узагальнюючих податкових консультацій.

Як зазначає Л.І. Вдовічена, "податкові консультації виступають в якості інформаційних та гарантійних інструментів, за посередництвом яких створюються умови для належної та послідовної реалізації платником податків його прав та обов'язків, навіть у такий, доволі складний, період існування нашої держави" [6, с. 156]. Стаття 14.1.1721 ПКУ визначає індивідуальні податкові консультації як "роз'яснення контролюючого органу, надане платнику податків щодо практичного використання окремих норм податкового та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючий орган, та зареєстроване в єдиному реєстрі індивідуальних податкових консультацій" [14]. Узагальнююча податкова консультація статтею 14.1.173 ПКУ трактована як "оприлюднення позиції центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, щодо практичного використання окремих норм податкового та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, що склалася за результатами узагальнення індивідуальних податкових консультацій, наданих контролюючими органами платникам податків, та/або у разі виявлення обставин, що свідчать про неоднозначність окремих норм такого законодавства" [14].

За допомогою правильної та своєчасної організації методичної та консультаційної податкової допомоги є можливість досягнення максимального балансу інтересів держави, суспільства та платників податків. Характерними рисами індивідуальних податкових консультацій є те, що вони:

- надаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику та його територіальними органами;
- за своєю суттю є роз'ясненнями контролюючого органу платнику податків і не відносяться до нормативно-правових актів;
- надаються за зверненням платників податків;
- мають суто індивідуальний характер і стосуються лише конкретного платника податків (надаються і використовуються виключно платником податків, якому надано таку консультацію);

— можуть бути представлені у паперовій, електронній або усній формі (за вибором платника податків);

— стосуються практичного використання окремих норм законодавчо-нормативного регулювання нарахування, сплати податкових платежів та складання і подання податкової звітності;

— формується у вигляді висновків.

Варто зауважити, що згідно з статтею 52.1 ПКУ звернення на отримання індивідуальної податкової консультації повинно бути оформлено згідно вимог:

зазначається найменування для юридичної особи або прізвище, ім'я, по батькові для фізичної особи, податкова адреса, номер засобу зв'язку та адреса електронної пошти (за наявності);

вказують код відповідно до ЄДРПОУ (для юридичних осіб) або реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) або серію та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідному контролюючому органу і мають відмітку у паспорті);

формулюється практична необхідність отримання податкової консультації (наведення фактичних обставин);

ставлять власноручний підпис або кваліфікований електронний підпис;

зазначають дату звернення [14].

Якщо звернення платника податків оформлено з порушенням вимог, то індивідуальна податкова консультація не надається, а надсилається у паперовій або електронній формі відповідь за підписом керівника (заступника керівника або уповноваженої особи) у порядку та строки відповідно до Закону України "Про звернення громадян" [15].

Крім того, індивідуальна податкова консультація, яка надається у паперовій або електронній формі, підлягає реєстрації в єдиному реєстрі індивідуальних податкових консультацій та розміщується на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику. При цьому зберігається конфіденційність платника податку, оскільки реєстрація здійснюється без зазначення найменування юридичної особи, або прізвища, ім'я, по батькові фізичної особи платника податків, коду відповідно до ЄДРПОУ (реєстраційного номера облікової картки фізичної особи платника податків) та його податкової адреси. Це є позитивним моментом з практичної точки зору, що дозволяє звертати увагу на проблемні питання, робити висновки та накопичувати певний досвід, як суб'єктам господарювання, так і податковій службі.

Також необхідно зазначити, що в усній формі індивідуальні податкові консультації можуть надаватися податковими органами усіх рівнів (центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, його територіальні органи та державними податковими інспекціями), а у паперовій або електронній — усі, крім державних податкових інспекцій.

Узагальнююча податкова консультація:

— є позицією центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної фінансової політики;

— надається за ініціативою центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної фінансової політики;

— формується як результат періодичного узагальнення індивідуальних податкових консультацій, а також в результаті аналізу обставини, що свідчать про неоднозначність окремих норм податкового та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи;

— стосується практичного використання окремих норм або всього акту законодавчо-нормативного регулювання оподаткування;

— в основному направлена для вирішення податкових спірних, конфліктних та неоднозначних питань, які виникають між платниками податків та контролюючими органами;

— формується у вигляді положень та затверджуються наказом.

Порівняння індивідуальних та узагальнюючих податкових консультацій свідчить про пріоритет узагальнюючих податкових консультацій над індивідуальними податковими консультаціями, про що зазначено і в ст. 53.1 ПКУ [14].

Серед науковців склалася думка, що за період незалежності України податкове консультування пройшло два етапи становлення: перший етап — період податкових роз'яснень; другий етап — період податкових консультацій. Податкові роз'яснення як оприлюднене офіційне розуміння положень податкового законодавства контролюючими органами або ж відповідь контролюючого органу на запит зацікавленої особи з питань оподаткування, що не має сили нормативно-правового акту підрозділяли на: власне податкові роз'яснення та узагальнюючі податкові роз'яснення. Тобто, до введення в ПКУ норм щодо податкових консультацій в Україні функціонували податкові роз'яснення, які фактично стали першою формою податкового консультування в незалежній Україні [5, с. 79].

Основною метою оподаткування є досягнення балансу інтересів усіх учасників та осіб, що

беруть участь у податкових процесах у сфері оподаткування. Завдання держави — забезпечити баланс приватних та публічних інтересів. При цьому, і контролюючі органи і платники податків мають як права, так і обов'язки. Незважаючи на сувору регламентованість процесів оподаткування платники податків мають свободу вибору, яке виражається визначенням власної податкової політики в рамках чинного законодавства. Крім того, наявність пільг та преференцій безумовно сприяє досягненню максимального балансу інтересів держави та платників податків.

### ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Впливаючи на економічний, соціальний та екологічний аспекти країни, агропромисловий комплекс України потребує посилення стійкості та ефективності діяльності, що є важливим завданням для забезпечення сталого розвитку нації. Організація податкового консультування в системі податкового адміністрування є одним із інструментаріїв впливу держави на ефективність оподаткування. Платники податків для виконання своїх обов'язків зі сплати податків та зборів мають можливість отримання від держави методичної та консультаційної допомоги з питань оподаткування. Практична необхідність отримання податкових консультацій визначає актуальність та важливість даного напрямку дослідження.

На основі визначення характерних рис індивідуального та узагальнюючого податкового консультування, вважаємо доцільним удосконалення індивідуального податкового консультування через розширення та поглиблення співпраці між податковою службою та аграрними підприємствами. Паралельно доречним є розвиток узагальнюючих податкових консультацій у вигляді наперед сформованих тлумачень неоднозначних положень податкового законодавства, а не лише постфактум спірних та конфліктних питань між платниками податків та контролюючими органами. Індивідуальне податкове консультування повинно мати суто цільову направленість та конкретного адресата. Формування узагальнюючих консультацій має здійснюватися з врахуванням галузевої направленості та особливостей діяльності підприємств.

В розбудові національної системи податкового консультування чільне місце і важлива роль має належати громадським та приватним організаціям. Тому необхідно вивчати та переймати досвід європейських та інших передових країн світу у сфері інформаційного співробітництва між фіскальними органами та податко-

вими консультантами, що є перспективою подальших досліджень.

#### Література:

1. Чернецька О. В., Міньковська А. В., Атамас О. П. Особливості обліку розрахунків за податками в аграрних підприємствах. Економіка та суспільство. № 32. 2021. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-14>.
2. Буцька О. Ю. Оподаткування сільськогосподарських підприємств в умовах податкових змін. Ефективна економіка. № 12, 2013. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2579>.
3. Актуальні аспекти обліку і оподаткування аграрного підприємництва: колективна монографія [Проданчук М. А., Шерстюк О. А., Лукова О. С. та інші]. К.: ННЦ "ІАЕ", 2023. 184 с.
4. Навальнєв О. Оподаткування агробізнесу: останні новели. Юридична Газета. № 43—44 (645—646). 2018. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mitne-pravo/opodatkovannya-agrobiznesu-ostanni-noveli.html>.
5. Брояков С. В. Генеза розвитку податкових консультацій крізь призму історичної ретроспективи. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2020. № 46. С. 79—80. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2020.46.16>.
6. Вдовічена Л. І. Методологія податкової консультації в аспекті діяльнійшої теорії правозастосування. Електронне наукове видання "Аналітично-порівняльне правознавство". С. 156—161. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.03.28>.
7. Маринів Н. А. Актуальні проблеми податкових консультацій та шляхи їх вирішення. International scientific and practical conference "Actual trends of modern scientific research". 2020. MDPC Publishing, Munich, Germany.
8. Понура Ю. В. Організація податкового консультування в системі податкового адміністрування: теоретико-методичний аспект. Ефективна економіка. 2019. № 5. DOI: [10.32702/2307-2105-2019.5.40](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.5.40).
9. Українська Т. О. Податкова консультація: допомога платнику податків чи фіскальний інструмент податкового органу. Порівняльно-аналітичне право. 2014. № 1. С. 211—214.
10. Андросчук І. О., Рябоволик Т. Ф., Рябоволик Ю. В. Роль аграрного сектору економіки в забезпеченні продовольчої безпеки України та світу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2022. Вип. 45. С. 10—14.
11. Томашук І. В., Борболюк Є. А. Значення аграрного сектору економіки у забезпеченні

продовольчої безпеки України. Економіка та суспільство. Випуск 58. 2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-26>.

12. Гончарук І. В., Томашук І. В. Формування стратегії економічного розвитку сільськогосподарського підприємства для підвищення його конкурентоспроможності. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2022. № 4 (62). С. 7—24. DOI: [10.37128/2411-4413-2022-4-1](https://doi.org/10.37128/2411-4413-2022-4-1).

13. Бойко А. О. Пріоритети розвитку підприємництва зі створенням інноваційних продуктів. Агросвіт. 2020. № 15. С. 41—47. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.15.41>.

14. ПКУ. Документ 2755-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 25.05.2024).

15. Про звернення громадян: Закон України. Документ 393/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 20.05.2024).

#### References:

1. Chernetska, O. Minkovska, A. and Atamas, A. (2021), "Peculiarities of Accounting of Tax Settlements in Agricultural Enterprises", *Economy and Society*, vol. 32, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-14>.

2. Butska, O.Y. (2013), "Taxation of Agricultural Enterprises in Terms of Tax Changes", *Efektivna ekonomika*, vol. 12, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2579>, (Accessed 27 May 2024).

3. Prodanchuk, M.A. Sherstiuk, O.L. Lukova, O.S. Popko, Ye.Yu. and Bezdushna Yu.S. (2023), *Aktualni aspekty obliku i opodatkuvannia aharnoho pidpriemnytstva* [Current aspects of accounting and taxation of agrarian entrepreneurship], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine, available at: <http://www.iae.org.ua/activity/books/3798>, (Accessed 27 May 2024).

4. Navalniev, O. (2018), "Taxation of agribusiness: the latest novels", *Yurydychna Hazeta*, vol. 43—44 (645—646), available at: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mitne-pravo/opodatkuvannya-agrobiznesu-ostanni-noveli.html>, (Accessed 30 May 2024).

5. Broiakov, S. (2020), "The Genesis of Tax Consulting Through the Prism of a Historical Retrospective", *Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Jurisprudence*, vol. 46, pp. 79—80, DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2020.46.16>.

6. Vdovichenko, L. (2022), "Methodology of tax consultation in the aspect of activity theory of law-

enforcement", *Analytical and Comparative Jurisprudence*, vol. 3, pp. 156—161, DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.03.28>.

7. Maryniv, N.A. (2020), "Current problems of tax consultations and ways to solve them", *The 3rd International Scientific and Practical Conference "Actual trends of modern scientific research"*, MDPC Publishing, Munich, Germany, September 13—15, pp. 228—234, available at: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2020/09/ACTUAL-TRENDS-OF-MODERN-SCIENTIFIC-RESEARCH-13-15.09.20.pdf>, (Accessed 30 May 2024).

8. Ponura, Yu.V. (2019), "Organization of Tax Advisory in the Tax Administration System: Theoretical and Methodical Aspect", *Efektivna ekonomika*, vol. 5, DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.5.40>.

9. Ukrainska, T.O. (2014), "Tax Advice: Assistance to Taxpayers or Fiscal Tool Tax Authorities", *Porivnialno-analitychne pravo*, vol. 1, pp. 211—214, available at: <https://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2021/11/1-2014.pdf>, (Accessed 30 May 2024).

10. Androshchuk, I. Riabovolyk, T. and Riabovolyk, Yu. (2022), "The Role of the Agricultural Sector of the Economy in Ensuring Food Security in Ukraine and the World", *Uzhorod National University Herald. Series: International Economic Relations and World Economy*, vol. 45, pp. 10—14, DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-45-2>.

11. Tomashuk, I. and Borboliuk, Ye. (2023), "The Significance of the Agricultural Sector of the Economy in Ensuring the Food Security of Ukraine", *Economy and Society*, vol. 58, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-26>.

12. Honcharuk, I. and Tomashuk, I. (2022), "Development of an Agricultural Enterprise's Economic Development Strategy to Increase its Competitiveness", *Economy, finances, management: Topical issues of science and practice*, vol. 4 (62), pp. 7—24, DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2022-4-1>.

13. Boiko, L. (2020), "Priorities of Entrepreneurial Development with the Creation of Innovative Products", *Agrosvit*, vol. 15, pp. 41—47, DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.15.41>.

14. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), "Tax Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. (Accessed 25 May 2024).

15. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), *The Law of Ukraine "On Citizens' Appeals"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80?lang=en#Text>, (Accessed 20 May 2024).

*Стаття надійшла до редакції 12.07.2024 р.*